

دانش و پژوهش در روان‌شناسی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

شماره بیست و پنجم - پاییز ۱۳۸۴

صص ۷۴ - ۵۷

رابطه بین پیشایندهای شخصیتی (اضطراب، عزت نفس،

جایگاه مهار) با انواع هویت‌یابی

شعله امیری^۱ - احمد عابدی^۲

زهره موسوی^۳ - حسن پالاهنگ^۴

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه بین متغیرهای شخصیتی پیش‌بینی‌کننده با شکلهای مختلف هویت‌یابی در دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان است. بدین منظور ۳۰۵ نفر آزمودنی به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم از دانشکده‌های مختلف انتخاب و مورد بررسی قرار گرفت. این پژوهش با روش همبستگی انجام شد. که در آن ویژگیهای شخصیتی (اضطراب، عزت نفس و جایگاه مهار) متغیرهای پیش‌بین و هر کدام از حالت‌های هویت‌یابی (سردرگم، زود هنگام، مهلت‌خواه، کسب شده) به‌عنوان متغیرهای ملاک در نظر گرفته شده است. برای سنجش انواع هویت از پرسشنامه سنجش حالات هویت بنیون و آدامز استفاده شد. مهمترین یافته‌های

۱- استادیار گروه روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

۲- دانشجوی دکتری روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

۳- دانشجوی دکتری روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

۴- دانشجوی دکتری روان‌شناسی دانشگاه اصفهان

پژوهش نشان داد که پیش‌بینی‌کننده شخصیتی هویت کسب شده، عبارت از اضطراب عمومی (۲۲٪)، عزت‌نفس (۱۸٪) و جایگاه مهار درونی (۱۶٪) است. کلید واژه‌ها: شخصیت، اضطراب، عزت‌نفس، جایگاه مهار، هویت، هویت سردرگم، هویت زودهنگام، هویت مهلت‌خواه، هویت کسب شده.

مقدمه

هویت و نحوه شکل‌گیری آن از مسائل عمده‌ای است که هر فردی با آن روبه‌رو می‌شود و این بدان معنی است که او باید به سؤالی نظیر «من کیستم؟» و «به کجا می‌روم؟» پاسخ بدهد. این پرسش را که چند سال ادامه خواهد یافت جست‌وجوی هویت می‌نامند. نوجوانی که با این پرسش اساسی روبه‌رو است می‌داند که به زودی باید مسؤلیت زندگی خویش را شخصاً به عهده گیرد و از خود می‌پرسد: باید چگونه زندگی کنم؟ چه حرفه‌ای را باید انتخاب کنم؟ با کدام باورها و ارزشها باید زندگی کنم؟ پاسخ به این پرسشها آسان نیست و معمولاً با تشویش نیز همراه است (لطف آبادی، ۱۳۸۰).

اریکسون (۱۹۵۶) هویت را ایجاد هماهنگی میان تصور فرد از خودش به‌عنوان یک فرد بی‌نظیر و دارای ثبات و تصور دیگران می‌داند. از نظر اریکسون (۱۹۶۰) (نقل از لطف آبادی، ۱۳۸۰) هویت پاسخ به این سؤال است که «من کیستم». همچنین براساس تعریف راهنمای تشخیصی و آماری بیماریهای روانی هویت عبارت از میزان وضوح فرد نسبت به مقولات تشخیصی شامل: اهداف بلندمدت، انتخاب شغل، الگوی رفاقت، رفتار و طرز فکر جنسی مناسب، ارزشهای اخلاقی، دید مثبت نسبت به خود، روحیه تلاش و ابتکار و تنظیم وقت است. هر چه این وضوح بیشتر باشد هویت مطلوب‌تر و برعکس، هر چه در این مقولات اشکال وجود داشته باشد، نشان دهنده بحران هویت است (پورافکاری، ۱۳۸۲).

اریکسون (۱۹۶۸) گفته است که هویت ممکن است از دو راه منحرف شود. ممکن است پیش از آنکه به رشد کامل برسد ثبت شود (یعنی پیش از موعد شکل بگیرد) و یا اینکه بدون هیچ محدودیتی گسترش یابد (بورن، ۱۹۷۸؛ دونوان، ۱۹۷۵؛ مارسیا، ۱۹۸۰).

دیدگاه اریکسون را بسیاری از متخصصان تعبیر، تفسیر و گسترش دادند. یکی از این پژوهشگران به نام جیمز مارسیا (۱۹۸۰) مصاحبه سازمان یافته‌ای را برای طبقه‌بندی هویت نوجوانان تدوین کرده است تا وضعیت رشد هویت آنان را در زمینه‌های بینش مذهبی،

جهتگیری جنسیتی و مجموعه‌ای از ارزشهای سیاسی در ۱۸ تا ۲۵ سالگی (سالهای تحصیل در دانشگاه) مشخص نماید. در این طبقه‌بندی چهار نوع هویت برای افراد مشخص می‌شود: ۱- هویت سردرگم^۱: این افراد هنوز به مسائل هویت خود فکر نمی‌کنند، اگر هم فکر کرده باشند نتوانسته‌اند خود را به یک جهتگیری آینده‌نگر برسانند. به عبارت دیگر، این افراد هنوز بحران هویت را تجربه نکرده‌اند و تعهد به یک شغل و یا مجموعه‌ای از عقاید در آنان ایجاد نشده است.

۲- هویت زودهنگام^۲: این افراد هنوز بحران هویت را تجربه نکرده‌اند، اما به مجموعه‌ای از ارزش‌ها براساس تصمیم دیگران (معمولاً والدین خود) متعهد شده‌اند. به عبارت روشن‌تر این افراد بدون تجربه هیچ‌گونه بحرانی، برای تصمیم‌گیری درباره هویت خودشان، خود را تسلیم نظر والدین کرده‌اند بی‌آنکه به ارزیابی نظر آنان بپردازند.

۳- هویت مهلت‌خواه^۳: این افراد با بحران هویت درگیر هستند و به دنبال رسیدن به تعهد در رابطه با اهداف خود می‌باشند، اگر چه فعالانه در تلاش برای کشف ارزشها و علایق و بینش‌ها و حرفه مورد نظر خود هستند، اما هنوز نتوانسته‌اند تصمیم روشنی در این مسائل اتخاذ کنند.

۴- هویت کسب شده^۴: این افراد بحران هویت را تجربه کرده و آن را به خوبی حل کرده‌اند و تعهدی نسبتاً پایدار در خود ایجاد کرده‌اند. دانشجویانی که هویت کسب شده دارند، در خودشان احساس هماهنگی می‌کنند و ظرفیت‌ها و محدودیت‌های خود را می‌پذیرند.

مسأله پژوهش

رشد هویت افراد تحت تأثیر عوامل شناختی، خانوادگی، اجتماعی، فرهنگی و ویژگیهای شخصیتی قرار می‌گیرد (لطف آبادی، ۱۳۸۰). از جمله عوامل اکتساب هویت، ویژگیهای شخصیتی افراد است، یافته‌های برخی از پژوهش‌ها نشان داده‌اند دانشجویانی که دچار سردرگمی هویت هستند، عزت‌نفس کمتری دارند و استدلال اخلاقی آنان رشد نیافته است، تکانشی هستند و تفکری نامنظم دارند و به دشواری مسؤلیت زندگی خود را به عهده می‌گیرند، بیشتر به خودشان می‌پردازند و روابط فردیشان غالباً سطحی و گاه و بی‌گاه است (آدامز و بنیون، ۱۹۸۹؛ دونوان، ۱۹۷۵؛ مارسیا، ۱۹۸۰).

مارسیا (۱۹۷۶) و فریدمن^۱ (۱۹۷۶) در تحقیقاتی نشان دادند که دانشجویان دختر با هویت زودهنگام کمترین نمره اضطراب و با هویت سردرگم بالاترین نمره اضطراب را داشته‌اند. پژوهش آرچر و واترمن (۱۹۹۰) نشان داد که دانشجویان دارای هویت مهلت‌خواه و کسب شده دارای جایگاه مهار درونی می‌باشند.

هاجسون و فیشر (۱۹۷۹)، اورلوفسکی (۱۹۷۸)، اورلوفسکی، مارسیا و لسر (۱۹۷۳)، در تحقیقاتی نشان دادند، دانشجویانی که دارای هویت کسب شده هستند عزت‌نفس و استقلال رأی بیشتری دارند. این گروه همچنین توانایی بیشتری برای برقراری ارتباط نزدیک دارند. امیدیان (۱۳۸۱) نیز به رابطه هویت کسب شده و عزت‌نفس دانشجویان معلمان استان خوزستان اشاره نموده است. در این خصوص تحقیقات بایز و کاندلر (۱۹۹۲)، واترمن (۱۹۸۵ - ۱۹۹۲) و برزانسکی (۱۹۹۲) حاکی از آن است که افرادی که به رشد شناختی متناسب با این دوره از رشد رسیده‌اند از کسانی که به این سطح از تفکر نرسیده‌اند، موفقیت بیشتری در حل مسائل مربوط به هویت خود نشان می‌دهند. در نتایج پژوهش عبداللهی و همکاران (۱۳۸۰) نیز به ارتباط رشد اخلاقی بالا و هویت کسب شده اشاره شده است. همچنین نتایج پژوهش پاشا (۱۳۸۲) در ارتباط با رابطه پیشایندهای مهم هویت‌یابی، نشان داد که بین اضطراب و هویت کسب شده و زودهنگام رابطه منفی و با هویت‌های سردرگم و مهلت‌خواه رابطه مثبت و معنادار وجود دارد همچنین بین عزت‌نفس و هویت زودهنگام و کسب شده رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

مسئله اساسی در این پژوهش بررسی وضعیت اکتساب هویت دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان و همچنین رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی پیشایندهی (اضطراب، عزت‌نفس، جایگاه مهار) با انواع مختلف هویت‌یابی (کسب شده، زودهنگام، مهلت‌خواه و سردرگم) می‌باشد. به عبارت دیگر مهمترین مسئله پژوهش آن است که متغیرهای شخصیتی پیش‌بینی‌کننده شکل‌های مختلف هویت‌یابی کدام‌اند؟

اهمیت پژوهش در این است که پربارترین وقت دانشجویان در دانشگاه می‌گذرد و این ایام زمان تأثیرپذیری و شکل‌پذیری هویت است. لذا تعیین وضعیت حالتهای هویت دانشجویان و شناخت ویژگی‌ها و پیشایندهای هویت‌یابی می‌تواند برای مدیریت و برنامه‌ریزان آموزش عالی و دانشگاه‌ها ضروری باشد.

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- بین اضطراب و حالت‌های هویت (کسب شده - زودهنگام، مهلت خواه و سردرگم) در دانشجویان رابطه وجود دارد.
- ۲- بین عزت نفس و حالت‌های هویت (کسب شده - زودهنگام، مهلت خواه و سردرگم) در دانشجویان رابطه وجود دارد.
- ۳- بین جایگاه مهار درونی و حالت‌های هویت (کسب شده - زودهنگام، مهلت خواه و سردرگم) در دانشجویان رابطه وجود دارد.
- ۴- بین جایگاه مهار بیرونی و حالت‌های هویت (کسب شده - زودهنگام، مهلت خواه و سردرگم) در دانشجویان رابطه وجود دارد.
- ۵- سهم نسبی هر کدام از ویژگیهای شخصیتی در حالت‌های هویت چگونه است؟

روش پژوهش

جامعه آماری پژوهش کلیه دانشجویان دختر دانشگاه اصفهان در سال تحصیلی ۸۳-۸۴ است که ۳۰۵ دانشجوی دختر با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم نمونه از هر دانشکده انتخاب گردیدند و مورد بررسی قرار گرفتند.

جدول ۱- توزیع فراوانی نمونه مورد بررسی

دانشکده	فراوانی	درصد فراوانی
علوم تربیتی و روان‌شناسی	۵۷	۱۸/۶۸
علوم	۶۱	۲۰/۰۲
ادبیات و علوم انسانی	۵۹	۱۹/۳۴
مدیریت و علوم اداری	۶۵	۲۱/۳۱
زبان	۶۳	۲۰/۶۵
کل	۳۰۵	۱۰۰

متغیرهای پژوهش: این پژوهش که با روش همبستگی انجام شده، در واقع یک مطالعه همبستگی چندمتغیره است که در آن ویژگیهای شخصیتی (اضطراب، عزت‌نفس و جایگاه مهار) متغیرهای پیش‌بین و هر کدام از حالت‌های هویت‌یابی به‌عنوان متغیرهای ملاک در نظر گرفته شده است.

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات و اندازه‌گیری متغیرها از ابزارهای زیر استفاده شده است:

۱- پرسشنامه سنجش حالات هویت بنیون و آدامز (۱۹۸۶): این پرسشنامه براساس نظریه آریکسون و ماریسا در مورد هویت تدوین شده، از ۶۴ ماده تشکیل شده و شامل چهار خرده‌مقیاس؛ هویت سردرگم، هویت زودهنگام، هویت مهلت‌خواه و هویت کسب شده است. هر خرده‌مقیاس شامل ۱۶ ماده است. این خرده‌مقیاس چهار حالت هویت را مشخص می‌کنند. امیدیان (۱۳۸۱) ضرایب پایایی کل مقیاس و خرده‌مقیاس‌های آن را به صورت ذیل به‌دست آورده است.

روش آماری	کل مقیاس	هویت کسب شده	هویت مهلت‌خواه	هویت زودهنگام	هویت سردرگم
الفای کرونباخ	۰/۷۷	۰/۷۵	۰/۶۹	۰/۷۳	۰/۶۸

همچنین روایی این مقیاس و خرده‌مقیاس‌های آن نیز در پژوهش‌های امیدیان و شکرکن (۱۳۸۰) تأیید شده است.

۲- مقیاس اضطراب عمومی: مقیاس اضطراب عمومی یک مقیاس خود‌گزارشی مداد-کاغذی است که ۲۷ ماده دارد و آزمودنی به یکی از چهار گزینه «هرگز»، «به‌ندرت»، «گاهی اوقات» و «اغلب اوقات» پاسخ گفته و براساس مقادیر ۰ و ۱ و ۲ و ۳ نمره‌گذاری می‌شود و گرفتن نمره بالا در آن نشان‌دهنده اضطراب عمومی بالاست، این آزمون در دانشگاه شهید چمران اهواز اعتباریابی شده است. ضرایب بازآزمایی به‌دست آمده بین نمره‌های آزمودنیها در دو نوبت (آزمون - آزمون مجدد) برای کل آزمودنیها، آزمودنیهای دختر و پسر به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۹۱، ۰/۶۷ بوده است (ابوالقاسمی، ۱۳۷۸).

۳- مقیاس عزت‌نفس کوپر اسمیت: این مقیاس شامل ۳۰ سؤال است که پنج گزینه دارد. در ایران ضرایب پایایی و همسانی درونی این مقیاس را ابراهیمی قوام (۱۳۶۹) بررسی

کرد. ضرایب آلفای کرونباخ حاصل از این مقیاس ۰/۸۲/ گزارش شده است (ابوالقاسمی، ۱۳۷۸). همچنین روایی این مقیاس در پژوهش‌های مختلف مورد تأیید قرار گرفته است. ۴- پرسشنامه جایگاه مهار: یک مقیاس خودگزارشی مداد- کاغذی است که دارای ۳۰ ماده و دو خرده مقیاس است. خرده مقیاس جایگاه مهار بیرونی ۱۶ ماده و خرده مقیاس جایگاه مهار درونی ۱۴ ماده دارد. ضرایب بازآزمایی به دست آمده بین نمره‌های آزمودنیها در دو نوبت (آزمون - آزمون مجدد) برای کل آزمودنیها ۰/۷۹، آزمودنیهای دختر ۰/۸۵ و آزمودنیهای پسر ۰/۷۰ می باشد (کیامرثی، ۱۳۷۷).

یافته‌های پژوهش

در این قسمت به ترتیب سؤالها و فرضیه‌های پژوهش آورده شده است.

جدول ۲- ضرایب ساده همبستگی بین حالت‌های هویت و متغیرهای شخصیتی در دانشجویان

حالت‌های هویت												ویژگیهای شخصیتی
هویت سردرگم			هویت مهلت‌خواه			هویت زود هنگام			هویت کسب شده			
n	P	R	n	P	R	n	P	R	n	P	R	
۴۹	۰/۰۰۱	۰/۴۸۱۲	۶۱	۰/۰۰۱	۰/۲۹۱۲	۴۳	۰/۰۱۱	-۰/۲۴۱۱	۱۵۱	۰/۰۰۱	۰/۳۱۰۱	اضطراب عمومی
۴۹	۰/۰۰۱	-۰/۳۸۴۷	۶۱	۰/۰۲۱	-۰/۴۱۲۳	۴۳	۰/۲۱۷۱	۰/۱۳۹۱	۱۵۱	۰/۰۰۱	۰/۴۷۱۲	عزت نفس
۴۹	۰/۲۲۲	۰/۱۱۱	۶۱	۰/۰۵۱	۰/۱۴۵	۴۳	۰/۱۴۱۱	۰/۱۲۱۳	۱۵۱	۰/۰۰۱	۰/۳۹۹۲	جایگاه مهار درونی
۴۹	۰/۰۱۲	۰/۲۳۱۱	۶۱	۰/۰۲۱	۰/۴۷۱۲	۴۳	۰/۰۱۲۱	۰/۳۸۴۱	۱۵۱	۰/۰۵۱۱	۰/۱۴۱۱	جایگاه مهار بیرونی

نتایج به دست آمده از تحلیل داده‌های پژوهش در ارتباط با فرضیه‌های اول تا چهارم که در جدول ۲ آورده شده است، نشان می‌دهد:

- ۱- بین اضطراب عمومی و هویت کسب شده و زود هنگام در دانشجویان دختر نمونه مورد بررسی، همبستگی منفی وجود دارد و این همبستگی نیز از نظر آماری در سطح $P < ۰/۰۱$ معنادار است. بین اضطراب عمومی و هویت مهلت‌خواه همبستگی مثبت

وجود دارد، ولی از نظر آماری معنادار نمی‌باشد. همچنین بین اضطراب عمومی و هویت سردرگم همبستگی مثبت وجود دارد و از نظر آماری در سطح $P < 0/01$ معنادار می‌باشد. ۲- بین عزت‌نفس و هویت کسب شده همبستگی مثبت وجود دارد و از نظر آماری در سطح $P < 0/01$ معنادار می‌باشد. بین عزت‌نفس و هویت زودهنگام نیز همبستگی مثبت است، ولی از نظر آماری معنادار نیست. همچنین بین عزت‌نفس و هویت مهلت‌خواه و سردرگم همبستگی منفی وجود دارد و از نظر آماری در سطح $P < 0/01$ معنادار است.

۳- بین جایگاه مهار درونی و هویت کسب شده همبستگی مثبت وجود دارد و از نظر آماری در سطح $P < 0/01$ معنادار است. همچنین بین جایگاه مهار و هویت زودهنگام، مهلت‌خواه و سردرگم همبستگی مثبت وجود دارد، ولی از نظر آماری معنادار نمی‌باشد.

۴- بین جایگاه مهار بیرونی و هویت کسب شده و زودهنگام همبستگی مثبت وجود دارد ولی از نظر آماری معنادار نمی‌باشد، همچنین بین جایگاه مهار بیرونی و هویت مهلت‌خواه و سردرگم همبستگی مثبت وجود دارد و از نظر آماری در سطح $P < 0/01$ معنادار است.

برای تعیین رابطه و سهم نسبی هر یک از ویژگی‌های شخصیتی پیش‌بینی مرتبط با حالت‌های هویت از رگرسیون چندگانه به روش گام به گام استفاده شده که هر کدام به صورت جداگانه در زیر توضیح داده می‌شود.

الف - تعیین سهم نسبی هر کدام از متغیرهای شخصیتی پیش‌بینی (اضطراب، عزت‌نفس، جایگاه مهار درونی و بیرونی) در تبیین و پیش‌بینی متغیر ملاک (هویت کسب شده)

جدول ۳- آمارهای توصیفی مدل رگرسیون

متغیر	R چندگانه	R ²	F	سطح معناداری
اضطراب عمومی	۰/۳۸۴	۰/۱۴۵	۳۰/۰۷	۰/۰۰۱
عزت‌نفس	۰/۴۳۹	۰/۱۹۲	۲۱/۰۷	۰/۰۰۱
جایگاه مهار درونی	۰/۴۸۳	۰/۲۳۳	۱۷/۸۳	۰/۰۰۱

جدول ۴- اطلاعات مربوط به مدل رگرسیون برای تبیین و پیش‌بینی هویت کسب شده

گام	متغیر	بتا	t	سطح معناداری
اول	اضطراب عمومی	۰/۳۹۱	۶/۴۵	۰/۰۰۱
	مقدار ثابت		۱۶/۹۱	۰/۰۰۱
دوم	اضطراب عمومی	۰/۲۸۲	۴/۳۲	۰/۰۰۱
	عزت نفس	۰/۲۲۴	۵/۱	۰/۰۰۱
مقدار ثابت				
سوم	اضطراب عمومی	۰/۲۲۲	۲/۹۲	۰/۰۰۴
	عزت نفس	۰/۱۸۳	۳/۰۱	۰/۰۰۲
جایگاه مهار درونی		۰/۱۶۴	۳/۴۸	۰/۰۰۱
	مقدار ثابت		۱۰/۵۶۱	۰/۰۰۱

برای تعیین سهم نسبی هر یک از متغیرهای پیش‌بینی در تبیین هویت کسب شده از رگرسیون چندگانه به روش گام به گام استفاده شده است، بدین ترتیب متغیرهای پیش‌بینی وارد معادله شد و متغیری که بیشترین سهم را در تبیین هویت کسب شده داشت مشخص گردید. در گام اول، اضطراب عمومی که دارای بیشترین رابطه و سهم بود وارد معادله شد، که نتایج آن در جدولهای ۴ و ۵ آورده شده است. نتایج نشان می‌دهد که در گام اول ۰/۳۹ هویت کسب شده با اضطراب عمومی پیش‌بینی می‌شود. در گام دوم، اضطراب عمومی و عزت نفس همزمان وارد معادله شدند که نتایج نشان داد با ورود متغیر عزت نفس، سهم اضطراب عمومی از ۰/۳۹ به ۰/۲۸ کاهش می‌یابد، و سهم هر کدام از متغیرهای اضطراب عمومی و عزت نفس به ترتیب ۰/۲۸ و ۰/۲۲ می‌باشد.

در گام سوم، متغیرهای اضطراب عمومی، عزت نفس و جایگاه مهار درونی همزمان وارد معادله شدند که نتایج نشان داد با ورود متغیر جایگاه مهار درونی سهم متغیرهای اضطراب و عزت نفس کاهش می‌یابد. سهم متغیرهای اضطراب عمومی، عزت نفس و جایگاه مهار درونی به ترتیب، در این مرحله ۰/۲۲، ۰/۱۸ و ۰/۱۶ می‌باشد. در ضمن متغیر جایگاه مهار بیرونی خارج از معادله قرار گرفت.

ب- تعیین رابطه و سهم نسبی هر یک از ویژگی‌های شخصیتی پیش‌بینی (اضطراب عمومی، عزت‌نفس، جایگاه مهار درونی و بیرونی) در تبیین و پیش‌بینی متغیر ملاک (هویت زودهنگام)

جدول ۵- آمارهای توصیفی مدل رگرسیون

متغیر	R چندگانه	R ²	F	سطح معناداری
اضطراب عمومی	۰/۴۶۲۳	۰/۲۱۳۸	۳۱/۰۰۰۸	۰/۰۰۱
جایگاه مهار بیرونی	۰/۴۹۲۴	۰/۲۴۲۴	۱۸/۰۸۴	۰/۰۰۱

جدول ۶- اطلاعات مربوط به مدل رگرسیون برای تبیین و پیش‌بینی هویت زودهنگام

گام	متغیر	بتا	t	سطح معناداری
اول	اضطراب عمومی	۰/۲۹۷	۴/۱۱۵	۰/۰۰۱
	مقدار ثابت		۱۰/۵۱	۰/۰۰۱
دوم	اضطراب عمومی	۰/۲۵۱	۳/۷۴	۰/۰۰۱
	جایگاه مهار درونی	۰/۲۴۳	۳/۶۳	۰/۰۰۱
	مقدار ثابت		۶/۳۰	۰/۰۰۱

برای تعیین سهم نسبی هر یک از متغیرهای پیش‌بینی در تبیین هویت زودهنگام متغیرهای پیش‌بینی وارد معادله شد، و متغیری که بیشترین سهم را در تبیین هویت زودهنگام داشت مشخص گردید. در گام اول، اضطراب عمومی وارد معادله شد، که نتایج آن در جدولهای ۵ و ۶ آورده شده است. نتایج نشان می‌دهد که در گام اول ۰/۲۹ هویت زودهنگام با اضطراب عمومی پیش‌بینی می‌شود.

در گام دوم، اضطراب عمومی و جایگاه مهار درونی همزمان وارد معادله شدند، که نتایج نشان داد با ورود متغیر جایگاه مهار درونی، سهم اضطراب عمومی از ۰/۲۹ به ۰/۲۵ کاهش می‌یابد و سهم هر کدام از متغیرهای اضطراب عمومی و جایگاه مهار درونی به ترتیب ۰/۲۵ و ۰/۲۴ است. متغیرهای عزت‌نفس و جایگاه مهار بیرونی خارج از معادله قرار گرفت.

ث - تعیین سهم نسبی هر کدام از متغیرهای شخصیتی پیشایندهی (اضطراب، عزت نفس، جایگاه مهار درونی و بیرونی) در تبیین و پیش‌بینی متغیر ملاک (هویت مهلت خواه)

جدول ۷- آمارهای توصیفی مدل رگرسیون

متغیر	R چندگانه	R ²	F	سطح معناداری
جایگاه مهار درونی	۰/۵۲۱	۰/۲۷۱	۱۶/۳۰	۰/۰۰۱
عزت نفس	۰/۵۵۸	۰/۳۱۲	۱۵/۷۷	۰/۰۰۱
اضطراب عمومی	۰/۵۸۲	۰/۳۳۹	۱۴/۷۶	۰/۰۰۱

جدول ۸- اطلاعات مربوط به مدل رگرسیون برای تبیین و پیش‌بینی هویت مهلت خواه

گام	متغیر	بتا	t	سطح معناداری
اول	جایگاه مهار درونی	۰/۲۱	۳/۸۸	۰/۰۰۱
	مقدار ثابت		۲۲/۱۱۱	۰/۰۰۱
دوم	جایگاه مهار درونی	۰/۲۷۴	۴/۱۸	۰/۰۰۱
	عزت نفس	۰/۲۴۵	۳/۸	۰/۰۰۱
	مقدار ثابت		۶/۷۱۹	۰/۰۰۱
سوم	جایگاه مهار درونی	۰/۲۱	۴/۹۹	۰/۰۰۱
	عزت نفس	۰/۱۷	۳/۹۴۱	۰/۰۰۲
	اضطراب عمومی	۰/۱۶	۳/۲۴۱	۰/۰۰۳
	مقدار ثابت		۳/۹۱۱	۰/۰۰۱

برای تعیین سهم نسبی هر یک از متغیرهای پیش‌بین در تبیین هویت مهلت خواه، متغیرهای پیش‌بین وارد معادله شد و متغیری که بیشترین سهم را در تبیین هویت مهلت خواه داشت مشخص گردید. در گام اول، جایگاه مهار درونی وارد معادله شد، که نتایج آن در جدولهای ۷ و ۸ آورده شده است. نتایج نشان می‌دهد که در گام اول ۰/۳۱ هویت مهلت خواه با جایگاه مهار درونی پیش‌بینی می‌شود.

در گام دوم، جایگاه مهار درونی و عزت نفس همزمان وارد معادله شدند، که نتایج نشان داد با ورود متغیر عزت نفس، سهم جایگاه مهار درونی از ۰/۳۱ به ۰/۲۷ کاهش می‌یابد و سهم هر کدام از متغیرهای جایگاه مهار درونی و عزت نفس به ترتیب ۰/۲۷ و ۰/۲۴ می‌باشد.

در گام سوم، متغیرهای جایگاه مهار درونی، عزت نفس و اضطراب عمومی همزمان وارد معادله شدند که به ترتیب سهم هر کدام در تبیین و پیش‌بینی هویت مهلت‌خواه ۰/۲۱، ۰/۱۷ و ۰/۱۶ است. در ضمن متغیر جایگاه مهار بیرونی خارج از معادله قرار گرفت. د- تعیین سهم نسبی هر کدام از متغیرهای شخصیتی پیش‌بینی (اضطراب، عزت نفس، جایگاه مهار درونی و بیرونی) در تبیین و پیش‌بینی متغیر ملاک (هویت سردرگم)

جدول ۹- آمارهای توصیفی مدل رگرسیون

متغیر	R چندگانه	R ²	F	سطح معناداری
عزت نفس	۰/۵۶۱۶	۰/۳۱۵۴	۶/۶۲۴	۰/۰۰۱
اضطراب عمومی	۰/۵۴۲۸	۰/۲۹۴۶	۶/۹۲۲۳	۰/۰۰۱
جایگاه مهار بیرونی	۰/۵۴۱۵	۰/۲۹۳۲	۸/۰۹۲۱	۰/۰۰۱

جدول ۱۰- اطلاعات مربوط به مدل رگرسیون برای تبیین و پیش‌بینی هویت سردرگم

گام	متغیر	بتا	t	سطح معناداری
اول	عزت نفس	۰/۳۲۴	۵/۴۱	۰/۰۰۱
	مقدار ثابت		۱۹/۴۱	۰/۰۰۱
دوم	عزت نفس	۰/۲۸۱	۳/۹۴۱	۰/۰۰۱
	اضطراب عمومی	۰/۲۶۷	۳/۴۱	۰/۰۰۲
	مقدار ثابت		۱۱/۲۳	۰/۰۰۱
سوم	عزت نفس	۰/۲۷۱	۳/۴۷۱	۰/۰۰۱
	اضطراب عمومی	۰/۲۳۲	۳/۲۱۲	۰/۰۰۳
	جایگاه مهار بیرونی	۰/۱۹۱	۳/۰۱۱	۰/۰۲۱
	مقدار ثابت		۹/۴۲۱	۰/۰۰۱

برای تعیین سهم نسبی هر یک از متغیرهای پیش‌بین در تبیین پیش‌بینی هویت سردرگم، متغیرهای پیش‌بین وارد معادله شد، و متغیری که بیشترین سهم را در تبیین هویت سردرگم داشت، مشخص گردید. در گام اول، عزت‌نفس وارد معادله شده که نتایج آن در جدولهای ۹ و ۱۰ آورده شده است. نتایج نشان می‌دهد که در گام اول $0/32$ هویت سردرگم با عزت‌نفس پیش‌بینی می‌شود.

در گام دوم، متغیرهای عزت‌نفس و اضطراب عمومی هم‌زمان وارد معادله شدند که نتایج نشان داد با ورود متغیر اضطراب عمومی، سهم عزت‌نفس از $0/32$ به $0/28$ کاهش و سهم متغیرهای عزت‌نفس و اضطراب عمومی به ترتیب $0/28$ و $0/26$ می‌باشد. در گام سوم، متغیرهای عزت‌نفس، اضطراب عمومی و جایگاه مهار بیرونی هم‌زمان وارد معادله شدند که سهم هر کدام از آنها در تبیین هویت مهلت‌خواه به ترتیب $0/27$ ، $0/23$ و $0/19$ است. در ضمن متغیر جایگاه مهار درونی خارج از معادله قرار گرفت.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد، بین هویت کسب شده و اضطراب همبستگی منفی و معناداری وجود دارد یعنی فراوانی هویت کسب شده در دانشجویانی که اضطراب کمتری داشتند، بیشتر بود. همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد بین عزت‌نفس و جایگاه مهار درونی با هویت کسب شده همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. از این یافته‌ها استنباط می‌گردد که این گروه از دانشجویان استقلال رأی بیشتری دارند، خلاق‌ترند و تفکر پیچیده‌تری دارند، توانایی بیشتری برای برقراری ارتباط نزدیک دارند، هویت جنسی باثبات‌تری دارند، به خود با دیدی مثبت نگاه می‌کنند و استدلال اخلاقی رشد یافته‌تری دارند. یافته‌های پژوهش در این زمینه با نتایج تحقیقات هاجسون و فیشر (۱۹۷۹)، اورلوفسکی (۱۹۷۸) و ماریاوسلر (۱۹۷۳) همسو می‌باشد. این پژوهشگران معتقدند که این گروه از دانشجویان رشته‌های درسی نسبتاً مشکلی در دانشگاه انتخاب می‌کردند و نسبت به دانشجویان زنی که هویتشان شکل نگرفته بود کمتر دچار احساسات منفی مانند خصومت، افسردگی و اضطراب می‌شدند.

یافته‌های پژوهش نشان داد بین هویت زودهنگام و اضطراب رابطه منفی و معنادار و با جایگاه مهار بیرونی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. هویت زودهنگام تثبیت زودرس تصور فرد از خودش است که این تثبیت در ایجاد سایر امکانات و تواناییهایی که شخص برای توصیف خود دارد تأثیر می‌گذارد. دانشجویانی که هویتشان پیش از موعد تثبیت می‌شود تأیید دیگران برایشان اهمیتی اساسی دارد. عزت نفس آنان تا حدود زیادی بستگی به تأیید دیگران دارد، معمولاً برای مراجع قدرت اهمیت زیادی قایل‌اند و در مقایسه با سایر دانشجویان بیشتر هم‌نواپی می‌کنند و کمتر استقلال رأی دارند. در ضمن این دسته به ارزشهای سنتی - مذهبی بیشتر علاقه‌مندند و کمتر اهل تأمل‌اند و با فکر عمل می‌کنند، اشتیاق کمتری دارند و افکارشان قالبی و سطحی است و با افراد همجنس یا جنس مخالف کمتر روابط نزدیک برقرار می‌کنند. این یافته‌ها، با پژوهش‌های بورن (۱۹۷۸)، دونوان (۱۹۷۵)، مارسیا (۱۹۸۰) همسو می‌باشد.

یافته‌های پژوهش نشان داد بین هویت مهلت‌خواه و اضطراب و جایگاه مهار درونی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این خصوصیت بیانگر وضعیت دانشجویانی است که با بحران هویت درگیر هستند و اگر چه فعلاً در تلاش برای کشف ارزشها و علایق و بینش‌ها و حرفه مورد نظر خود هستند، اما هنوز نتوانسته‌اند تصمیم روشنی در این مسائل اتخاذ کنند.

همچنین یافته‌های پژوهش نشان داد بین هویت سردرگم و اضطراب رابطه مثبت و معناداری وجود دارد به این معنی که هر چه اضطراب دانشجویان بالاتر باشد در وضعیت هویت سردرگم و دارای عزت نفس پایین می‌باشند (بین هویت سردرگم و عزت نفس رابطه منفی و معناداری وجود داشت). این گروه از دانشجویان، افرادی هستند که نمی‌توانند خود را بیابند، افرادی که خود را رها و فارغ از پیوند نگه می‌دارند و در حالت تجرد و دوران پیش از شکل‌گیری هویت باقی می‌مانند.

دانشجویانی که دچار سردرگمی هویت هستند عزت نفس کمی دارند و استدلال اخلاقی آنان رشد نیافته است و روابط فردی آنان غالباً سطحی و گاه و بی‌گاه است. یافته‌های پژوهش در این زمینه با یافته‌های پژوهش‌های آدامز، آبراهام و مارک استورم (۱۹۸۷) همسو بود.

همچنین در کل یافته‌های پژوهش با نتایج تحقیقات اولوفسکی (۱۹۷۹)، واترمن (۱۹۹۲)، بایز و کاندلر (۱۹۹۲) و برزانسکی (۱۹۹۲) و داخل کشور پژوهش‌های ابراهیمی قوام (۱۳۶۹) عبداللهی و دیگران (۱۳۸۰)، پاشا (۱۳۸۲) و امیدیان (۱۳۸۱) همسو می‌باشد. یافته‌های پژوهش فوق نشان داده است افرادی که به رشد شناختی متناسب با این دوره از رشد رسیده‌اند از کسانی که به این سطح از رشد شناختی نرسیده‌اند موفقیت بیشتری در حل مسائل مربوط به هویت خود نشان می‌دهند.

پیشنهاد‌های پژوهش

- ۱- برنامه‌ریزی فرهنگی و فوق برنامه در دانشگاهها، تا با فراهم کردن زمینه تجربه، اکتشاف و جست‌وجوگری در ابعاد اعتقادی و روابط بین فردی، شرایطی را برای دانشجویان فراهم آورند تا فرایند هویت‌یابی در جهت منطقی خود پیش رود.
- ۲- در دانشگاهها شرایطی فراهم شود تا دانشجویان با موضوع هویت، انواع هویت و تحول آن در ابعاد و حوزه‌های مختلف آشنا شوند. برگزاری کارگاههای آموزشی و جلسات پرسش و پاسخ در این زمینه مناسب است.
- ۳- فراوانی نسبتاً زیاد هویت مهلت‌خواه و سردرگم در دانشجویان نشان می‌دهد که دانشجویان به دنبال شناسایی و انتخاب مسیر زندگی خود هستند بنابراین لازم است دانشگاهها، والدین و به‌طور کلی مسؤولان فرهنگی جامعه ضمن فراهم آوردن اکتشاف و ابزارهای مورد نیاز آن، با دادن فرصت به دانشجویان برای انتخاب‌های متفاوت زمینه تحول هویت را در آنان فراهم آورند.
- ۴- در سطح برنامه‌ریزی کلان در کشور، از وظایف وسایل ارتباط جمعی کمک به تسهیل فرایند هویت‌یابی است، به این منظور ارائه الگوهای مناسب به منظور اکتشاف جست‌وجوگری و ارزش قایل شدن برای بحران جست‌وجوگری و ضرورت تعهد و پایبندی از ضروری‌ترین برنامه‌هایی است که مخصوص نوجوانان و جوانان در صدا و سیما و همچنین روزنامه‌ها و نشریه‌ها طراحی شود.

منابع

ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۷۵)، ساخت و اعتباریابی مقدماتی پرسشنامه اضطراب امتحان و بررسی رابطه اضطراب امتحان با اضطراب عمومی، عزت‌نفس، پایگاه اجتماعی و اقتصادی، عملکرد تحصیلی و انتظارات معلم در دانش‌آموزان پسر سال سوم راهنمایی شهرستان اهواز، اداره کل آموزش و پرورش خوزستان، شورای تحقیقات آموزش و پرورش خوزستان.

ابراهیمی قوام، صفیری. (۱۳۶۹)، «بررسی میزان اضطراب و حرمت نفس در دانش‌آموزان سوء استفاده جنسی نواحی سه‌گانه اهواز». پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشکده روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی.

امیدیان، مرتضی. (۱۳۸۱)، «بررسی انواع هویت در ابعاد اعتقادی و روابط بین فردی و تفاوت آنها از لحاظ متغیرهای وابسته برگزیده در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شهید چمران اهواز»، پایان‌نامه دکتری روان‌شناسی.

پاشا، غلامرضا. (۱۳۸۲)، بررسی پیشایندهای مهم هویت‌یابی، شورای تحقیقات آموزش و پرورش خوزستان.

پورافکاری، نصرالله. (۱۳۷۳)، فرهنگ جامع روان‌شناسی و روانپزشکی، تهران، انتشارات فرهنگ معاصر، جلد ۱ و ۲.

عیداللهی، مهناز. لیدا نادری‌نسب، زهرا خسرویان، مریم بواری. (۱۳۸۰)، «بررسی رابطه هویت‌یابی و رشد اخلاقی و مراحل مختلف رشد اخلاقی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه اهواز»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی.

لطف‌آبادی، حسین. (۱۳۸۰)، روان‌شناسی رشد ۲، تهران، انتشارات سمت.

کیامرثی، آذر. (۱۳۷۷)، «ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش سرسختی روان‌شناختی و بررسی رابطه آن با تیپ A، کانون مهار، عزت‌نفس، شکایات جسمانی و عملکرد تحصیلی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی.

ADAMS, G.R., BENNION, I. (1989). The relations among identity development, self-consciousness and self-focusing during middle and late adolescence. *Developmental psychology*, 23, 292-297.

- ARCHER, S.L. & WATERMAN, A.S. (1990). Varieties of identity bifusions and foreclosures: an exploration of subcategories of the identity statuses. *Journal of Adolescent Research*, 5, 96-111.
- BENNION, L.D. & ADAMS, G.R. (1986). A revision of the extended version of the objective measure of ego identity status: An identity instrument for use with late adolescent. *Journal of Adolescent Research*, 2(1), 183-196.
- BERZONSKY, M.D. (1989). Identity style: conceptualization and measurement. *Journal of Adolescent*, 4, 268-282.
- BERZONSKY, M.D. (1992). A process perspective on identity and stress management. *Journal of Adolescent*, 5, 287-293.
- BOYES, M.C. & CHANDLER, M. (1992). Cognitive development, epistemic doubt, and identity formation in adolescence. *Journal of youth and adolescence*, 21, 277-304.
- ERIKSON, E.H. (1956). The problem of ego identity. *Journal of the American psychoanalytic Association*.
- BOURNE, E. (1978). The state of research on ego identity: A review and appraisal (part 1). *Journal of Youth and Adolescence*, 7, 223-251.
- DONOVAN, J.M. (1975). Ego identity status and interpersonal style. *Journal of Youth and Adolescence*, 4, 37-56.
- HODGSON, J.W. & FISCHER, J. (1979). Sex differences in identity and intimacy development in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 8, 37-50.
- MARCIA, J.E. (1980). Identity in adolescence. In J. Adelson (Ed). *Handbook of adolescence psychology*, New York: Wiley.
- ORLOFSKY, J.L. (1978). Identity formation, achievement and fear of success in college men and women. *Journal of Youth and Adolescence*, 7, 49-62.
- ORLOFSKY, J., MARCIA, J. & LESSER, L. (1973). Ego identity status and the intimacy versus isolation crisis of young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 27, 211-219.
- WATERMAN, A.S. (1992). Identity as an aspect of optimal psychological functioning. In G.R. Adams, et al. (Eds), *Advances in adolescent*

development. Vol, 4: Adolescent identity formation. newbury park, Ca: sage.

WATERMAN, A.S (1985). Identity in the context of adolesencet psychology. In A.S. Watermant (Ed). Identity in adolescence: progress and content: New direction for child development, No 30.

وصول: ۸۴/۵/۱۰

پذیرش: ۸۴/۹/۱۸

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی